

ORTA OKULLARDA OKUTULAN SEÇMELİ DERSLERİN VERİMLİLİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Hatice YILDIZ*
Bülent ÇEZİK**

Öz: Bu araştırmanın amacı 4+4+4 eğitim uygulamasının ortaokul kademesinde okutulan Seçmeli derslerin uygulanmasına ve işlevselliğine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda Sivas il merkezinde seçmeli dersleri okutan öğretmenlerden basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle belirlenen 25 öğretmenle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Araştırma sonucunda seçmeli derslerin veli ve öğrencilerin görüşüne göre belirlendiği, ders seçme sürecinde öğrencinin ilgi ve yeteneklerinin göz önünde bulundurulduğu, okullarda seçmeli derslerin seçim işleminden önce uygulama hakkında öğrenci ve velilere yönelik bilgilendirme yapıldığı anlaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler, seçmeli dersler için yeterli sayıda ve nitelikte öğretmen olduğunu, bu derslerde kullanılacak yeterli kitap ve materyal bulunmadığını düşünmekte, seçmeli derslerin saati ve çeşidini yeterli görmekteyler. Görüşme yapılan öğretmenlere göre, öğrencilerin seçmeli derslere yönelik motivasyonları olumludur ancak öğrenciler zorunlu dersleri daha çok önemsemektedirler. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu seçmeli derslerin faydasının olmadığını düşünmektedir. Öğretmenler seçmeli derslerde en çok karşılaştıkları sorunun teknoloji-materyal ve ders kitabı eksikliği olduğunu söylemiştir ve bu derslerin daha etkili olabilmesi için, ders kitabı hazırlanmasını, araç gereç eksikliğinin giderilmesini önermiştir.

Anahtar Sözcükler: Orta okul, seçmeli ders, seçmeli ders öğretmeni.

* Sorumlu Yazar, Yrd. Doç. Dr.; Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Sivas.

** Şube Müdürü, Ulaş İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Sivas.

TEACHERS' VIEWS ABOUT SECONDARY SCHOOL ELECTIVE COURSES' EFFICIENCY

Hatice YILDIZ*
Bülent ÇEZİK**

Abstract

The purpose of this research is to determine the views of the teachers on the implementation and functioning of the elective courses at secondary school. For this purpose, semi-structured interviews were conducted with 25 teachers who were selected by simple unselected sampling method from the teachers who instructed the elective courses in Sivas. According to the results they were understood that elective courses were determined by parents' and students' opinions, when elective courses were determined students' interests and abilities were taken into consideration. Parents and student were informed about the elective courses at the beginning of the term. The teachers thought that there were sufficient number of qualified teachers for elective courses, elective course hours and types were sufficient but there were not enough books and materials for these courses. Students had positive motivations for elective courses but they were more concerned with compulsory courses. The vast majority of teachers thought that elective courses had no benefits for them. Teacher stated that the most common problem in elective courses was the lack of technology-material and textbook. Teachers recommended the preparation of course books and the elimination of equipment deficiencies for these courses to be more effective.

Keywords: Elective course, Elective course teacher, Secondary school.

Giriş

21. yüzyılda bireylerin, hızla gelişen ve değişen şartlara ayak uydurması kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim almasına bağlıdır. Bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması değişik ilgi, yetenek ve ihtiyaçlara sahip bireylere farklı ders seçenekleri sunmak; bireylerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimlerini sağlayarak onların toplumsal becerilerini geliştirmesine ve topluma uyum sağlamasına katkı sağlayacaktır (EARGED, 2008).

Bireylerin topluma uyum sağlayabilmesi, bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimlerini tam olarak yerine getirebilmesi için öğretim programları, bilim ve teknolojiadaki ge-

* Responsible Author, Assist. Prof. Dr., Cumhuriyet University, Faculty of Education, Department of Education Sciences, Sivas.

** Head of Section, Ulaş District Directorate of National Education, Sivas.

lişmeler ile bireylerin, toplumun ve ekonominin ihtiyaçları da dikkate alınarak belirli aralıklarla güncellenmelidir. Bu maksatla “bireysel farklılıkları önemseyen, öğrencilerde gözlenen ilgi ve yetenek farklılıklarına cevap veren, kendi içinde çeşitliliğe gidebilen esnek programların” (Kuzgun, Sevim, Ersever, Akbalık, Pişkin ve Hamamcı, 1997, 28) uygulanması gerekmektedir.

Günümüzde öğrenmenin parmak izi kadar kişisel olduğu, herkesin öğrenme stili-nin farklı olduğu, uygun öğrenme ortamları sağlandığında (Glasser, Bloom; Akt, Yayla ve Kozikoğlu, 2013) insanların çok daha fazlasını öğrenebilecekleri anlayışı ağırlık kazanmıştır. Öncelikle etkili öğretim yapabilmek için öğrencilerin nasıl öğrendiklerini ve nasıl geliştikleri, yani öğrenme stilleri bilinmelidir. Ayrıca etkili öğrenmeyi sağlamak için, öğrenme ortamında öğrencilerin öğrenme stillerine uygun, entelektüel, sosyal ve kişisel gelişimlerini destekleyecek etkinlikler düzenlenmelidir. Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirmek için çeşitli öğretim stratejileri uygulanmalıdır. Bu gereklilikler göz önünde bulundurularak eğitim sisteminde önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerden en önemlisi 30/03/2012 tarihli 6287 sayılı Kanunla birlikte zorunlu eğitim süresinin 12 yıla çıkarılması ve eğitim kademelendirmesinin 4+4+4 yıl olarak belirlenmesidir.

Zorunlu eğitimin süresinin ve kademelerinin yeniden belirlenmesiyle yeni kademelere uygun programlar ve ders çizelgeleri hazırlanmıştır. Talim Terbiye Kurulunca kabul edilen 25.06.2012 ve 69 sayılı kararla ilkokul ve ortaokullar haftalık ders çizelgeleri yeniden düzenlenerek 5. ve 6. sınıflarda 30 olan ders saati sayısı 36'ya, 7. ve 8. sınıflarda 30 olan ders saati sayısı 37'ye çıkarılmıştır. Bu değişimin getirdiği en önemli yenilik öğrencilerin ilgi ve yetenekleri çerçevesinde sistemin belirlediği birçok seçmeli dersi seçebilmeleridir. Bunun için 2012-2013 eğitim öğretim yılından itibaren kademeli olarak 5., 6., 7., 8. sınıflar seçmeli ders sayısı haftada 8 saat olarak belirlenmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2012).

2012-2013 eğitim öğretim yılında haftalık ders saati sayısının fazla olduğu Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından tespit edilerek, TTKB tarafından **İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesinin** ortaokul kısmında, 2013-2014 öğretim yılından itibaren 5 ve 6'ncı sınıflardan başlamak ve kademeli olarak uygulanmak üzere seçmeli ders saati sayısı haftalık 6 saat şeklinde değiştirilmiştir.

4+4+4 kademeli eğitim sistemiyle birlikte öğrenciler 5. sınıftan itibaren seçmeli ders seçebilmektedirler. Öğrencilerin her sınıfta haftada en fazla altı saat ders seçilebilmesi kararlaştırılmıştır. Seçmeli dersler 6 ayrı gruba ayrılmıştır. Buna göre Din, Ahlak ve Değerler grubunda: “Kuran-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı”; Temel Dini Bilgiler'de: “İslam Dini, Hıristiyanlık, Musevilik dinleri ile Alevilik”; Dil ve Anlatım'da: “Okuma Becerileri, Yazarlık ve Yazma Becerileri”; Yaşayan Diller ve Lehçeler'de: “Kürtçe, Lazca, Zazaca vd.”; Yabancı Dil'de: “İngilizce, Fransızca ve Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edilen diller”; Fen Bilimleri ve Matematik'te: “Bilim Uygulamaları,

Matematik Uygulamaları, Çevre ve Bilim, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım"; Sanat ve Spor'da: "Görsel Sanatlar, Müzik"; Spor ve Fiziki Etkinlikler, Drama, Zekâ Oyunları"; Sosyal Bilimler'de: "Halk Kültürü, Medya Okuryazarlığı, Hukuk ve Adalet, Düşünme Eğitimi" derslerinin yer alması kararlaştırılmıştır (MEB, 2012).

Seçmeli dersler birden fazla sınıf düzeyinde alınabilecek şekilde oluşturulmuştur. Yani öğrenciler bu derslerden herhangi birini, 5-8. sınıf arasında herhangi bir sınıfta ya da sürekli olarak alabilmektedir. Öğrenci, beşinci sınıftan itibaren programda seçmeli olarak yer alan bir dersi ilk kez sekizinci sınıfta alabileceği gibi, bu dersi beşinci sınıftan itibaren sürekli olarak seçebilir ya da herhangi bir sınıf düzeyinde başka bir alandan ders seçebilmektedir (MEB, 2012).

Eğitim sistemimizde, 2005 yılından bu yana uygulanan seçmeli derslerin hem sayısında hem de niteliğinde önemli artışlar meydana gelmiştir. Bu nedenle seçmeli derslerin uygulanışı üzerinde daha kapsamlı ve ayrıntılı düşünülmesinde yarar vardır. Öğrencilerin kişisel tercihlerini yapabilmeleri sadece çağdaş bir uygulama değil aynı zamanda sağlıklı birey ve toplum olabilmek için de bir zorunluluktur. Seçmeli ders uygulamasının böylesine doğru ve önemli bir uygulama olmasından dolayı niteliği, getirileri, sıkıntıları ve çözüm önerilerinin tartışılması bu derslerin verimliliği açısından bir ihtiyaçtır. Alan taraması sonucunda ülkemizde seçmeli derslerle ilgili birkaç çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalardan en önemlisi 2013 yılında Van'da gerçekleştirilen "Kesintili On İki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu"dur. Bu sempozyumda zorunlu eğitim sürecinde verilen bazı seçmeli derslerle ilgili öğretmen, veli, okul idarecisi vb. nin görüşleri alınmış, bu derslerin öğretimiyle ilgili karşılaşılan sorunlara değinilmiştir. Bu araştırmalardan biri Yayla ve Kozikoğlu (2013) tarafından yapılmıştır. Bu araştırmada 2012-2013 eğitim-öğretim yılında hayata geçirilen 4+4+4 eğitim modelinin ikinci ve üçüncü kademesinde (5. Ve 9. Sınıflar) uygulanan seçmeli dersleri, bu derslerin öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirmek amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin genel olarak seçmeli ders uygulamasının verimli yürütülmediği düşüncesinde olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin en çok karşılaştığı ve eleştirdiği sorunlar; kitap ve materyal eksikliği, programın olmayışı, kalabalık sınıflar ve öğrencilerin ders yükünün fazla olması olarak belirlenmiştir. Bireysel farklılıklar bağlamında yeterli ders çeşitliliğinin olduğu fakat öğretmen, derslik gibi yetersizliklerden dolayı birçok dersin açılmadığı ortaya çıkmıştır.

Ortaokullarda okutulan seçmeli derslerle ilgili diğer bir araştırma Yayla ve Tat (2013) tarafından yapılmıştır. Seçmeli derslerde karşılaşılan problemleri belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmada, seçmeli ders uygulaması için hizmet içi eğitimin sağlanmaması; derslik, materyal ve seçmeli ders verecek öğretmen sayısının yetersizliği, ders sayısının kısıtlılığı ve öğrencilerin motivasyon düşüklüğü gibi problemlerin yaşandığı tespit edilmiştir.

◆ Hatice Yıldız / Bülent Çezik

Uysal (2015) ortaokullarda okutulan seçmeli dersleri okul yöneticisi, öğretmen ve öğrenci görüşlerini alarak değerlendirmiştir. Araştırmada, okutulan seçmeli derslerin okul idaresi tarafından belirlendiği, öğrencilerin zorunlu dersleri seçmeli derslerden daha önemli buldukları, seçmeli derslerin okullarda uygulanma sürecine ilişkin olarak öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ders seçemedikleri, öğrencilerin ders seçim sürecinde en fazla velilerine danıştıkları ve rehberlik servislerine başvurmadıkları belirlenmiştir. Seçmeli derslerin amaçları, içeriği, öğrenme-öğretme ve değerlendirme durumları boyutunda, katılımcılar seçmeli derslerde zorunlu dersleri takviye etmek amacı ile ders işlendiğini; yöneticiler, seçmeli derslerin işlenebilmesi için okulun fiziksel olanaklarının (müzik odası, laboratuvar, bilgisayar laboratuvarı, vb.) ve araç gereçlerin yeterli olmadığını, öğretmenler seçmeli derslerin kitap/öğretim materyallerini yeterli bulmadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler seçmeli ders içeriklerinin zorunlu derslere paralel hazırlandığı ve seçmeli derslerin etkili işlenebilmesi için sınıf mevcutlarının azaltılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Bu araştırmada, 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren hayata geçirilen 4+4+4 eğitim uygulamasının ortaokul kademesinde uygulanan Seçmeli derslerin işlevselliği; bu uygulamanın gerekli olup olmadığı, amaca hizmet edip etmediği konusunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca araştırma, uygulayıcılar olan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda seçmeli derslerin işlevselliği ve niteliğini ortaya koyma ve bundan sonraki çalışmalara kaynaklık etmesi açısından önem taşımaktadır.

Problem cümlesi

2012-2013 eğitim-öğretim yılında hayata geçirilen 4+4+4 eğitim modelinin ikinci kademesinde uygulamaya konulan seçmeli derslerin verimliliğine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Alt problemler

- a. Seçmeli derslerin belirlenme ve uygulanma sürecine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
- b. Öğretmen ve araç-gereç yeterliğine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
- c. Seçmeli derslerin çeşidine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
- d. Öğrencilerin seçmeli derslere yönelik tutumlarına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
- e. Seçmeli derslerin getirilerine ve verimliliğine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
- f. Seçmeli derslerin uygulanmasında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, 4+4+4 eğitim modelinin ortaokul kademesinde uygulanan Seçmeli derslerin verimliliği; bu uygulamanın gerekli olup olmadığı, amaca hizmet edip etmediği konusunda yapılmış nitel bir durum çalışmasıdır. Durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Yani bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 83). Durum çalışmasının farklı türleri vardır. Bu çalışmada bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Bütüncül tek durum deseni bir teorinin test edilmesinde, aşırı, aykırı veya tipik durumların araştırılmasında ve aynı durumun farklı zaman dilimlerinde çalışılması amacıyla kullanılır (Yin, 2003: 40-42).

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde, basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit seçkisiz örnekleme, her bir örneklem birimine eşit seçilme olasılığı vererek (seçilen birim yerine konularak) seçilen birimlerin örnekleme alındığı yöntemdir. Temsilliği sağlamada diğerinden çok daha güçlü olduğu için bu örnekleme türü tercih edilmiştir. Bunun için ilk olarak Sivas İl Millî Eğitim Müdürlüğünden il merkezinde bulunan resmi ortaokulların listesi alınmış, bu okullardan il merkezinde bulunan beş resmi ortaokul örneklem olarak belirlenmiştir. Daha sonra bu beş okulda seçmeli derslere giren öğretmenlerin isimleri yazılarak cam fanusa koyulmuş ve yine basit seçkisiz örneklem yöntemiyle her okuldan beşer öğretmen belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin demografik bilgiler şu şekildedir: Öğretmenlerin 9'u bayan, 16'sı bay; 2'si Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 1'i Teknoloji Tasarım, 4'ü Sosyal Bilgiler, 4'ü Türkçe, 7'si Matematik, 5'i İngilizce, 2'si Fen Bilimleri öğretmenidir. Katılımcılardan 3 kişi 0-5 yıl, 9 kişi 6-10 yıl, 7 kişi 11-15 yıl, 5 kişi ise 16 ve üstü yıl arasında kıdeme sahiptir. Katılımcıların yaş dağılımı ise; 2 kişi 20-25 yaşlar arasında, 9 kişi 26-33 yaşlar arasında, 8 kişi 34-41 yaşlar arasında, 1 kişi 42-49 yaşlar arasında, 3 kişi de 50 yaş ve üzerindedir.

Veri toplama aracı

Ortaokul kurumlarında 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren hayata geçirilen seçmeli derslerin verimliliğine yönelik öğretmen görüşlerini saptamak amacıyla araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunda konuyla ilgili derinlemesine bilgi elde etmeyi sağlayan açık uçlu 17 soru bulunmaktadır. Görüşme kapsamında hazırlanan sorular genelden özele doğru giden bir şekilde, uygun bir sıra içinde ve ilgilerine göre kümelendirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu alan yazın taraması sonucunda oluşturulmuş, bu formun kullanılacağı amaç için uygun olup olmadığına ilişkin olarak Eğitim Programları ve

◆ Hatice Yıldız / Bülent Çezik

Öğretim alanında iki öğretim üyesinin ve üç devlet okulunda seçmeli derse giren üç öğretmenin görüşleri alınmış ve bu doğrultuda görüşme formu gözden geçirilerek, anlaşılmayan sorular yeniden ifade edilmiş, benzer amaca hizmet ettiği düşünülen iki soru birleştirilerek tek soru haline getirilmiştir. Son hali verilen görüşme formunun anlaşılabilirliğini değerlendirmek amacıyla iki öğretmene bir pilot çalışma uygulanmış ve bu çalışma sonucunda forma son şekli verilmiştir. Bu şekilde görüşme formunun kapsam geçerliliği sağlanmıştır.

Verilerin toplanması

Veriler ikinci araştırmacı tarafından toplanmıştır. Araştırmacı belirlenen öğretmenlerle önceden görüşerek randevu almıştır. Öğretmenler tarafından belirlenen saatlerde okullara gidilerek öğretmenlerle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar araştırmacı tarafından görüşme esnasında forma kaydedilerek toplanmıştır.

Verilerin analizi

Görüşme formundan elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu analiz türünde görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Betimsel analizde veriler önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir, daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır ve bir takım sonuçlara ulaşılır. Betimsel analiz aşamasında şu sıra izlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2008):

- a. Betimsel analiz için çerçeve oluşturma: Araştırma sorularından hareketle veri analizi için bir çerçeve oluşturulup, verilerin hangi temalar altında düzenleneceği belirlenmiştir.
- b. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: Elde edilen veriler okunup daha önce belirlenen çerçeveye göre düzenlenmiştir.
- c. Bulguların tanımlanması: Düzenlenen veriler tanımlanıp gerekli yerlerde görüşme yapılan öğretmenlerden yapılan alıntılarla desteklenip görüşler açık bir şekilde ortaya konmuştur.
- d. Bulguların yorumlanması: Bulgular görüşme sorularıyla ilişkilendirilerek çözümlenmiş ve yorumlanmıştır.

Görüşmelerin analizinde araştırmaya katılan öğretmenlerin isimleri kullanılmamış, bunun yerine öğretmenler sırasıyla Ö1, Ö2, Ö3 ... Ö25 olarak kodlanmıştır. Verilerin analizinde bazı öğretmenlerin verdikleri cevaplar soruya yanıt oluşturmadığı için ya da yeterince açık olmadığı için değerlendirmeye alınmamıştır. O nedenle bazı sorularda görüşler toplamı 25'in altına düşmüştür.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, araştırmada yer alan her bir alt probleme yönelik olarak elde edilen bulgular ve yorumlarına yer verilmiştir. Öğretmenlerden elde edilen veriler, oluşturulan kategoriler çerçevesinde frekans dağılımları ve öğretmen ifadelerine doğrudan yer verilerek analiz edilmiştir.

Seçmeli derslerin belirlenme ve uygulanma sürecine ilişkin bulgular

Seçmeli derslerin belirlenme ve uygulanma sürecine ilişkin öğretmenlere ilk olarak okullarında seçmeli dersleri kimlerin belirlediği sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevaplar ve frekansları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Öğretmenlerin “Okulunuzda okutulacak seçmeli dersleri kimler belirlemektedir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar ve Frekansları

	Seçmeli Dersleri Belirleyenler	f
Veli, Öğrenci	“Öğrenci ve veli belirliyor” (Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö11,Ö20)	9
Öğrenci	“Her öğrenci istediği dersi seçiyor.” (Ö6,Ö8,Ö9,Ö12,Ö14).	5
Okul İdaresi	“Okul idaresi, öğretmen ve öğrenci ihtiyacı göz önünde bulundurarak belirler” (Ö10)	4
Veli, Okul İdaresi	“Veliler dilekçe ile belirliyor. Ancak okulumuzda yeterli sayıda sınıf olmadığı için okul idaresi belirliyor.” (Ö1)	3
Öğrenci, Okul İdaresi	“Okul idaresi öğrencilerin isteklerini de dikkate alarak belirliyor.” (Ö22)	2
Okul İdaresi, Öğretmen, Veli	“Velinin görüşü alınıyor, ancak seçmeli derslerin belirlenmesinde o dersi verecek öğretmen sayısı ve idarenin tutumu da önemli.” (Ö15)	1
Görüşler Toplamı		24

Tablo 1’e göre görüşmeye katılan öğretmenlerin çoğu seçmeli derslerin veli ve öğrencilerin görüşüne göre belirlendiğini, beş öğretmen de öğrencilerin görüşlerine göre belirlendiğini söylemiştir. Öğretmen görüşlerine göre seçmeli derslerin belirlenmesinde öğrencilerin görüşlerinin dikkate alındığı anlaşılmaktadır.

Seçmeli derslerin belirlenme sürecinde öğrencilerin fikrinin alınmasına ilişkin öğretmen görüşleri ve frekans dağılımı Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Öğretmenlerin “Seçmeli derslerin belirlenme sürecinde öğrencilerin fikri alındı mı?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar ve Frekansları

Seçmeli derslerin belirlenme sürecinde öğrencilerin fikri alındı mı?	f
Evet	20
Hayır	2
Kısmen	2
Bilmiyorum	1
Görüşler Toplamı	25

Görüşülen öğretmenlerin büyük çoğunluğu seçmeli dersler belirlenirken öğrencilerin görüşlerinin alındığını belirtirken, iki öğretmen fikrinin alınmadığını, iki öğretmen ise kısmen alındığını, bir öğretmen ise bilmediğini ifade etmiştir. Bazı öğretmenler öğrencilerin fikrinin alındığını fakat okulun da fiziki yapısının, sınıf durumunun seçmeli derslerin seçilmesinde etkili olduğunu ifade etmiştir. Verilere dayanarak, seçmeli derslerin belirlenme sürecinde öğrencilerin fikrinin alındığı söylenebilir ve bu da seçmeli derslerin belirlenmesinde aslında her ne kadar okulların fiziki ve sınıf durumlarıyla sınırlandırılmış olsa da öğrenci ilgi, istek ve becerilerine önem verildiğini göstermektedir.

Seçmeli derslerin seçim sürecinde öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin göz önünde bulundurulmasına ilişkin öğretmen görüşleri ve frekans dağılımı Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: Öğretmenlerin “Ders seçme sürecinde öğrencinin ilgi ve yetenekleri göz önünde bulunduruldu mu?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar ve Frekansları

Ders seçme sürecinde öğrencinin ilgi ve yetenekleri göz önünde bulunduruldu mu?	f
Evet	14
Hayır	6
Kısmen	5
Görüşler Toplamı	25

Seçmeli derslerin belirlenme ve uygulanma sürecine ilişkin olarak öğretmenlere sorulan bir diğer soru “Ders seçme sürecinde öğrencinin ilgi ve yetenekleri göz önünde bulunduruldu mu?” sorusudur. Tablo 3’teki yanıtlar incelendiğinde görüşmeye katılan seçmeli ders öğretmenlerinin 14’ü ders seçme sürecinde öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin göz önünde bulundurulduğunu, beş öğretmen kısmen bulundurulduğunu, altı öğretmen de öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin seçmeli ders belirleme sürecinde göz önüne alınmadığını ifade etmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğu seçmeli derslerin öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre belirlendiğini ifade etmiştir.

Seçmeli derslerin belirlenme ve uygulama sürecine ilişkin olarak öğretmenlere sorulan bir diğer soru “Okullarda seçmeli derslerin seçim işleminden önce uygulama hakkında öğrenci ve velilere yönelik bilgilendirme yapıldı mı?” sorusudur. Bu soruya ait öğretmen görüşleri ve frekans dağılımı Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Öğretmenlerin “Okullarda seçmeli derslerin seçim işleminden önce uygulama hakkında öğrenci ve velilere yönelik bilgilendirme yapıldı mı?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar ve Frekansları

Okullarda seçmeli derslerin seçim işleminden önce uygulama hakkında öğrenci ve velilere yönelik bilgilendirme yapıldı mı?		f
Evet	“Seçebilecek ders isimleri belirtildi” (Ö7). “Evet, ama okulun şartları çerçevesinde.” (Ö6).	18
Hayır	“Hayır, sadece seçmeli ders seçecekleri öğrencilere duyuruldu ve ders isimleri verilerek onların içinden seçmesi istendi.” (Ö9)	4
Bilmiyorum		2
Görüşler Toplamı		24

Görüşme yapılan öğretmenlerden 18’i seçmeli derslerin seçim işleminden önce öğrenci ve velilere uygulama hakkında bilgilendirme yapıldığını, dört öğretmen yapılmadığını, iki öğretmen de bu konuda bilgisinin olmadığını söylemiştir. Bu bulgulara göre öğretmenlerin çoğunluğu, veli ve öğrencilerin seçmeli ders belirlenmeden önce bilgilendirildiğini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere bu başlık altında son olarak farklı sınıf düzeylerinde olan öğrencilerden seçmeli ders grubu oluşturulmasını doğru bulup bulmadıkları sorulmuştur. Bu soruya ait öğretmen görüşleri ve frekans dağılımı Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: Öğretmenlerin “Farklı sınıf düzeylerinde olan öğrencilerden seçmeli ders grubu oluşturulmasını doğru buluyor musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar ve Frekansları

Farklı sınıf düzeylerinde olan öğrencilerden seçmeli ders grubu oluşturulmasına ilişkin görüşleriniz nedir?	f	
Doğru Buluyorum	“Bir sakıncası yok bence.” (Ö7)	1
Yanlış uygulama	“Hayır, her öğrenci akranıyla eğitim görmeli”(Ö8). “Her sınıf ayrı ayrı konu işlerken seçmeli derste ortak nokta bulunması çok zor. Seçmeli dersler kaldırılmalı”(Ö18). “Farklı düzeyde aynı sınıfta olan öğrencilere Kur’an öğretiyoruz. Bu konuda zorluk çekiyoruz. Doğru olmayan farklı düzeyde öğrencilerin aynı sınıfta olması,”(Ö22)	23
Bilmiyorum	“Öyle bir şey mi var?” (Ö3)	1
Görüşler Toplamı	“Sayı açısından eksiklikler var ama nitelik yönünden sıkıntı yok”(Ö6).	25

Görüşülen öğretmenlerden yalnızca bir tanesi farklı sınıf düzeylerinde olan öğrencilerden seçmeli ders grubu oluşturulmasını doğru bulduğunu söylerken, 23 öğretmen bu uygulamayı doğru bulmadığını ifade etmiştir. Bu sonuçlar öğretmenlerin seçmeli dersler için farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin bir araya getirilmesini doğru bulmadıklarını göstermektedir. Öğretmenler görüşmede farklı sınıf seviyesindeki öğrencilerin aynı seçmeli dersi almasının öğrenci gelişim özelliklerine uygun olmadığını ifade etmişlerdir.

Öğretmen ve araç-gereç yeterliğine ilişkin bulgular

Görüşmeye katılan öğretmenlere, seçmeli dersleri veren öğretmen ve bu derslerde kullanılan araç-gereç yeterliğiyle ilgili sorular sorulmuştur. Bu konuyla ilgili ilk olarak öğretmenlerin seçmeli dersleri veren öğretmen sayısı ve niteliğine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Öğretmen cevapları ve frekansları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: Öğretmenlerin Seçmeli Ders Öğretmenlerinin Sayısı ve Niteliğine İlişkin Görüşleri ve Frekansları

Seçmeli dersleri veren öğretmen sayısı ve niteliğine ilişkin görüşleriniz nedir?		f
Evet	“Yeterli sayıda öğretmen bulunmaktadır. Ancak uygulanacak derslerde kaynak problemi bulunmaktadır.”(Ö1). “Öğretmen sayısı ve niteliği yeterlidir” (Ö20, Ö24, Ö25, Ö10).	17
Hayır	“Yeterli sayıda öğretmen olmadığı için, mesela bizim okulda ben tek branş öğretmeniyim, seçmeli derslere de branş dışından öğretmenler girebiliyor.” (Ö22)	6
Kısmen	“Sayı açısından eksiklikler var ama nitelik yönünden sıkıntı yok”(Ö6).	1
Görüşler Toplamı		24

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (17 kişi) seçmeli dersler için yeterli sayıda ve nitelikte öğretmen olduğunu belirtirken, altı öğretmen yeterli sayı ve nitelikte öğretmen olmadığını, bir öğretmen de kısmen olduğunu söylemiştir. Buna göre öğretmenlerin çoğunluğu seçmeli dersler için yeterli nitelik ve nicelikte öğretmenin olduğunu ifade etmiştir.

Görüşme yapılan öğretmenlere okuttuğu seçmeli dersle ilgili herhangi bir hizmetiçi eğitim alıp almadığı sorulmuştur. Tablo 7’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı seçmeli ders ile ilgili herhangi bir hizmet içi eğitime tabi tutulmadıklarını ifade etmiştir.

Tablo 7: Öğretmenlerin Okuttuğu Seçmeli Dersle İlgili Hizmetiçi Eğitim Alma Durumu

Okutmakta olduğunuz seçmeli dersle ilgili herhangi bir hizmetiçi eğitim programına tabi tutulduunuz mu?		f
Hayır	“Hayır, hizmetiçi eğitim almadık.” (Ö8, Ö3, Ö1, Ö22)	25
Görüşler Toplamı		25

Öğretmenlerin seçmeli derslerde kullanılan araç gereçlerle ilgili görüşlerini almak için seçmeli derslerde kullanılan kitap ve materyale ilişkin görüşleri sorulmuştur. Öğretmenleri görüşleri ve frekansları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: Öğretmenlerin Seçmeli Derslerde Kullanılan Kitap ve Materyalle İlgili Görüşleri

Seçmeli derslerde kullanılan kitap ve materyalin yeterliğine ilişkin ne düşünüyorsunuz?	f
Yeterli	4
Yetersiz	20
Fikrim Yok	1
Görüşler Toplamı	25

Tablo 8'e göre görüşme yapılan öğretmenlerden 20'si seçmeli derslerde kullanılan kitap ve materyali yeterli bulmazken, dört öğretmen kullanılan kitap ve materyalin yeterli olduğunu belirtmiş, bir öğretmen de kaynak yok diyerek seçmeli dersler için hazırlanan ders kitabının olmayışını dile getirmiştir.

Seçmeli ders çeşidi ve saatinin yeterliğine ilişkin bulgular

Üçüncü alt problemde görüşmeye katılan öğretmenlere seçmeli derslerin çeşidinin ve ders saatinin yeterli olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevaplar ve frekansları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Öğretmenlerin Seçmeli ders çeşidi ve saatlerine ilişkin Görüşleri

Seçmeli ders çeşitliliği ve saatleri	f
Yeterli	12
Yetersiz	7
Çok fazla	5
Görüşler Toplamı	24

Öğretmenlerin 12'si seçmeli derslerin çeşidinin ve saatinin yeterli olduğunu, 7'si yetersiz olduğunu, 5'i de çok fazla olduğunu belirtmiştir. Bu bulgular seçmeli derslerin çeşidinin ve haftalık ders saati sayısının yeterli olduğunu göstermektedir. Tablo 9'daki öğretmen görüşleri incelendiğinde, seçmeli derslerin çeşidiyle ilgili sıkıntı olmadığı, ancak ikili eğitim yapan okullarda seçmeli derslerin son saatlerde yapılmasının verimliliği düşürdüğü anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin seçmeli derslere yönelik tutumlarına ilişkin bulgular

Bu başlık altında öğretmenlere ilk olarak "Öğrencilerin seçmeli derslere yönelik motivasyonları ve yaklaşımları nasıldır?" sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Öğretmenlerin "Öğrencilerin seçmeli derslere yönelik motivasyonları ve yaklaşımları nasıldır?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar ve Frekansları

	Öğrencilerin Seçmeli Derslere Yönelik Motivasyonları	f
Olumlu	"Seçmeli derse öğrenciler daha istekli giriyor."(Ö7).	10
	"Seçmeli olduğu için motivasyonları olumlu"(Ö23).	
	"Motivasyon düşük ilgisiz yaklaşıyorlar"(Ö10).	
Olumsuz	"Seçmeli derslere gerekli önem verilmemektedir. Öğrenciler seçmeli dersleri oyun ya da zaman geçirmek için kullanılan zaman gibi algılıyor." (Ö4)."	7
	"Öğrenciler seçmeli dersleri diğer derslerden ayırmamaktadır"(Ö9).	
Kısmen olumlu	"Eğlenceli derslere ilgi göstermektedir"(Ö15).	8
Görüşler Toplamı		25

Tablo 10'a göre 10 öğretmen, öğrencilerinin seçmeli derslere yönelik motivasyonlarının olumlu olduğunu belirtirken, 8 öğretmen kısmen olumlu ve 7 öğretmen de olumsuz olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin seçmeli derslere karşı motivasyonlarını olumlu, olumsuz ve kısmen olumlu olarak değerlendiren öğretmen sayıları birbirine yakın oranlardadır. Tablo 10'daki öğretmen görüşlerinden, öğrencilerin seçmeli derslere motivasyonlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin çeşitlilik gösterdiği anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin seçmeli derslere ilişkin tutumlarını yoklamak amacıyla görüşme yapılan öğretmenlere öğrencilerin seçmeli derslere olan yaklaşımları ile zorunlu derslere olan yaklaşımları arasında nasıl farklılıklar vardır? sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11: Öğretmenlerin “Öğrencilerin seçmeli derslere olan yaklaşımları ile zorunlu derslere olan yaklaşımları arasında nasıl farklılıklar vardır?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar ve Frekansları

Öğrencilerin Seçmeli Derslere ve Zorunlu Derslere Yaklaşımları	f
Seçmeli dersi önemsiyorlar	7
Zorunlu dersi önemsiyorlar	11
Fark yok	6
Görüşler Toplamı	24

Öğretmenlerden 7’si öğrencilerin seçmeli dersi önemsedini, 11’i zorunlu dersi önemsedini ve 6 kişi de iki ders arasında fark olmadığını belirtmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin çoğunluğu, öğrencilerinin seçmeli derslere, zorunlu derslerden daha az ilgi gösterdiklerini ifade etmiştir.

Seçmeli derslerin getirilerine ilişkin bulgular

Bu başlık altında öğretmenlere ilk olarak “Seçmeli ders uygulamasını öğrencilere getirileri bağlamında nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: Öğretmenlerin “Seçmeli ders uygulamasını öğrencilere getirileri bağlamında nasıl değerlendiriyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar ve Frekansları

	Seçmeli Derslerin Getirileri	f
Faydası yok	“Yeteneğine göre ve uygun ortamda ve saatte yapılırsa faydası olabilir. Ama şu an fazla yapılan bir dersten fazla bir şey değil.”(Ö13).	10
	“Faydası yok, sınıf kalabalık, ortam uygun değil,”(Ö4).	
Olumlu	“Uygun imkanlar dahilinde yapıldığında öğrencilerin gizil kalmış yönleri ortaya çıkmaktadır.”(Ö6).	7
Kısmen olumlu	“Diğer derslerin müfredatı yoğun olduğu için seçmeli dersler istenen amaca ulaşmamakta, öğrencilere getirileri az düzeyde”(Ö11).	4
Görüşler Toplamı		21

Veriler incelendiğinde öğretmenlerin 10’u seçmeli ders uygulamalarını faydasız bulurken, 7’si olumlu, 4’ü de kısmen olumlu bulmuştur. Bu bulgulara göre öğretmenlerin çoğunluğu seçmeli ders uygulamalarının öğrenciye faydasının olmadığına dair görüşler ifade etmişlerdir.

Seçmeli derslerin verimliliğine ve karşılaşılan sorunlara ilişkin bulgular

Araştırmada seçmeli derslerin verimli geçip geçmediğine ilişkin öğretmenlere “Seçmeli ders uygulamasının verimli yürütüldüğünü düşünüyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Bu konudaki öğretmen görüşleri Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13: Öğretmenlerin “Seçmeli ders uygulamasının verimli yürütüldüğünü düşünüyor musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar ve Frekansları

	Seçmeli Derslerin Verimliliği	f
Verimli değil	“Verimli yürütüldüğünü düşünmüyorum, öğrenci sayısı çok fazla, gerekli teknik donanım yok.”(Ö13).	12
Verimli	“Öğretmen iyi hazırlanır ve dersi severek verirse tabiki verimli olur, seçmeli ya da zorunlu olması farketmez.” (Ö22)	7
Kısmen verimli	“Eksiklikler olduğunu düşünüyorum ama genelde içini dolduran öğretmenler var ama az”(Ö5).	5
Görüşler Toplamı		24

Görüşme yapılan öğretmenlerden 7 kişi seçmeli derslerin verimli yürütüldüğünü düşündüğünü, 5 kişi kısmen verimli olduğunu ve 12 kişi de verimli yürütüldüğünü düşünmediğini belirtmiştir. Bu bulgular öğretmenlerin yarısının seçmeli derslerin verimli yürütülmediğini düşündüğünü göstermektedir.

Bu başlık altında öğretmenlere ikinci soru olarak seçmeli derslerde karşılaşılan sorunlar sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve dağılımları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14: Öğretmenlerin “Seçmeli derslerde karşılaşılan sorunlar nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar ve Frekansları

	Karşılaşılan Sorunlar	f
Teknoloji-Materyal-Ders Kitabı eksikliği	“Karşılaştığımız sorun materyal eksikliği, uygulama kitabı eksikliği” (Ö5). “Teknolojik araç gereçlerin yetersizliği” (Ö7)	14
Sınıfların Kalabalık Olması	“Sınıfların kalabalık olması, öğrencilerin derse isteksiz gelmeleri” (Ö4)	3
Ders Programının Olmaması	“Yeterli ders programı ve müfredat bulunmamaktadır”(Ö6)	2
Öğrencilerin Önem Vermemeleri		2
Öğrencilerin İsteksiz Olması	“Öğrenciler derse karşı isteksiz, motivasyonları düşük” (Ö10)	2
Sorun Yok	-	1
Görüşler Toplamı		24

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 14’ü teknoloji-materyal-ders kitabı ile ilgili eksikliklerin olduğunu, 3 kişi sınıfların kalabalık olduğunu, 2 kişi ders programı olmadığını, 2 kişi öğrenciler tarafından derse gereken önemin verilmediğini, 2 kişi derse öğrencilerin isteksiz geldiğini, 1 öğretmen de hiçbir sorunun olmadığını belirtmiştir. Öğretmenlerin yarıdan fazlası var olan sorunların en başında materyal ve teknolojik altyapının eksikliğini, derslerin çevresel faktörlerle desteklenmemesini belirtmiştir.

Seçmeli derslerin verimli yürütülmesine dair öğretmenlerin önerilerine ilişkin bulgular

Araştırmada öğretmenlere son olarak “Seçmeli ders uygulamasında karşılaşılan sorunlara ne gibi çözümler önerirsiniz?” sorusu sorulmuştur. Bu konudaki öğretmen görüşleri Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15: Öğretmenlerin Seçmeli Ders Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri ve Frekansları

Çözüm Önerileri	f
Teknolojik araç gereç, materyal, ders kitabı eksikliği giderilmeli	7
Sınıflar öğrenci seviyesine göre oluşturulmalı	3
Seçmeli dersleri öğrenciler kendi ilgi ve ihtiyaçlarına göre seçmeli	3
Seçmeli dersler kaldırılmalı	3
Önerilerimiz önemsenmeli	2
Seçmeli dersler son saatlere gelmemeli	2
Öğretmen eksikliği giderilmeli	1
Seçmeli dersler eğlenceli hale getirilmeli	1
Görüşler Toplamı	22

Elde edilen bulgulara göre 7 kişi materyal eksikliğinin tamamlanmasını, teknolojik altyapı eksikliğinin giderilmesini, bakanlık tarafından ders kitaplarının hazırlanmasını, 3 kişi ise sınıfların öğrenci seviyesine göre oluşturulmasını, 3 kişi seçmeli derslerin öğrencilerin kendi ilgi ve ihtiyaçlarına göre seçmesini, 3 kişi seçmeli derslerin kaldırılmasını, 2 kişi öğretmen önerilerinin önemsenmesini, 2 kişi seçmeli derslerin son saatlere getirilmemesini, 1 kişi öğretmen eksikliğinin giderilmesini ve 1 kişi de seçmeli derslerin eğlenceli hale getirilmesini önermiştir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırma sonucunda seçmeli derslerin veliler ve öğrenciler tarafından, okul idaresinin de görüşleri doğrultusunda belirlendiği, seçmeli dersler belirlenirken öğrencilerin görüşlerinin alındığı, bu süreçte öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin göz önüne alındığı ve seçmeli ders seçiminden önce öğrenci ve velilere yönelik bilgilendirme yapıldığı anlaşılmıştır. Bu bulgular seçmeli derslerin belirlenmesi ve seçilmesi aşamasında öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarının dikkate alındığını, bu derslerin amacına ulaşması ve yararlı olması için ders seçme ve belirleme sürecinde gerekli tedbirlerin alındığını ifade etmektedir. Yayla ve Kozikoğlu (2013)'nin seçmeli derslerin işlevselliğine ilişkin öğretmen görüşlerini aldıkları çalışmada da seçmeli derslerin okullarda velilerin ve öğrencilerin görüşlerinin alınarak belirlendiği, seçmeli derslerin belirlenirken öğrencilerin fikrinin alındığı ifade edilmiştir. Benzer bir bulgu Karagözoğlu'nun (2015) ortaokul 5. Sınıflarda tercih edilen seçmeli dersler ve tercih nedenlerini değerlendirdiği çalışmasında ortaya çıkmıştır. Bu araştırma bulgularına göre öğrencilerin çoğu, ailesinin rehberliğinde seçmeli dersleri kendileri belirlemiştir. Seçmeli dersleri öğrencile-

rin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda belirlemek bu derslerin işlevselliğini arttırmanın yanı sıra öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayıp, yeteneklerini geliştirir. Ülgen (1992) öğrencilerin kendi ilgi ve yetenekleri çerçevesinde eğitim alma hakkına sahip olduğunu belirtmiştir. Eğitim kurumlarının sorumluluğu ise değişik niteliklere sahip bireylere ilgi alanlarına ve yeteneklerine göre eğitim imkânı sağlayacak eğitim programları oluşturmaktır. Bu nedenle eğitim programları hazırlanırken, seçmeli dersler öğrencilerin istekleri doğrultusunda programlara eklenmelidir (Akt: Dündar, 2008). Demir (1995) ve Demir Ok (1996)'un belirttiği gibi seçmeli ders seçiminde, bu dersi alacak öğrencilerin görüşünün alınması çok önemlidir, aksi halde ders amacından çıkıp zorunlu seçmeli ders haline gelecektir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu farklı sınıf düzeylerinde olan öğrencilerden seçmeli ders grubu oluşturulmasını doğru bulmamıştır. Bunun nedeni olarak da öğretmenler, farklı düzeydeki öğrencilerin aynı sınıfa alınıp, aynı konuları öğretmenin zor olduğunu ifade etmişlerdir. Buna karşın MEB (2013) tarafından yapılan açıklamalarda seçmeli derslerin öğretim programlarının modüler bir yapıda oluşturulduğu, öğrencilerin bu derslerden herhangi birini, 5-8. sınıf arasında herhangi bir sınıfta ya da sürekli olarak alabilecekleri belirtilmektedir. Böylece öğrenci, beşinci sınıftan itibaren programda seçmeli olarak yer alan bir dersi ilk kez sekizinci sınıfta alabileceği gibi, bu dersi beşinci sınıftan itibaren sürekli olarak seçebilir ya da herhangi bir sınıf düzeyinde başka bir alandan ders seçebilir. MEB (2013) bu uygulamanın hem kaynakların daha rasyonel kullanılmasını hem de öğrenciler için tercih haklarının karşılanmasına imkân sağlanacağını belirtmektedir. Ulusoy, Saygı ve Umay (2016)'ın araştırmasında öğretmenler farklı sınıf düzeylerinden öğrencilerin bulunduğu bir sınıfta programın uygulanmasının güçlüğüne değinmişlerdir. Bu öğretmenlere göre Milli Eğitim Bakanlığı'nın önerdiği farklı sınıf düzeyindeki öğrencilerden seçmeli ders grubu oluşturulmasının bazı sakıncaları vardır. Ancak farklı sınıf düzeyindeki, seçmeli ders bazında aynı düzeyde olan öğrencilerden bir seçmeli ders grubu oluşturulması ve öğretmenin kişisel gayretiyle farklı seviyedeki öğrencilerin bir arada bulunma sorunu aşılabilir.

Araştırma sonucunda, seçmeli dersler için yeterli sayıda ve nitelikte öğretmenin olduğu, seçmeli derslerde kullanılan kitap ve materyalin yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Bu sonuç Kesintili On İki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu'nda (2013) dile getirilmiş ve sonuç bildirgesinde, tüm seçmeli derslere ilişkin ders programlarının Milli Eğitim Bakanlığınca uygun ve ayrıntılı bir biçimde geliştirilmesi, seçmeli derslere ilişkin ders kitap ve materyallerinin hazırlanarak eğitim öğretim dönemi başlamadan okullara gönderilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Kesintili On İki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu Sonuç Bildirgesi, 2013). Ayrıca Karagöz'ün (2015) araştırmasında görüşme yapılan öğrenci ve velilerin seçmeli dersler için ayrılan dersliklerin ve ilgili araç-gereçlerin ve öğrencilerin ulaşabileceği ders ile ilgili yazılı kaynakların yeterli olmadığı görüşünde oldukları görülmüştür. Bu araştırma sonucu da farklı örneklem üzerinde yapılan benzer çalışmada da seçmeli derslerde kullanılan araç-gereç ve kaynak sıkıntısının yaşandığını göstermektedir.

Araştırmada, seçmeli dersleri veren öğretmenlerin herhangi bir hizmet içi eğitime tabi tutulmadıkları, bunun da seçmeli dersin işlenişine bir engel teşkil etmediği anlaşılmıştır. Oysa, hizmet içi eğitim yaşam boyu eğitimin neredeyse zorunlu hale geldiği çağımızda öğretmenlerin mesleki ve kişisel gelişimleri açısından oldukça önemlidir (Taymaz,1981). Özüt (2014)'ün seçmeli derslerin seçim kriterlerini incelediği yüksek lisans tez çalışmasında görüşülen öğretmenlerin büyük bir kısmı, verdikleri seçmeli derslerle ilgili herhangi bir hizmetiçi eğitim programına katılmadıklarını ifade etmiştir. Benzer sonuç Eşbahoğlu (2015)'nin seçmeli derslerin seçim sürecinde karşılaşılan sorunlara ilişkin yaptığı yüksek lisans tez çalışmasında dile getirilmiştir. Bu araştırmaya katılan öğretmenlerin % 85'i seçmeli derslerle ilgili hizmetiçi eğitim görmediğini söylemiştir. Oysa öğretmenlerin yeni öğrenme yaklaşım ve yöntemlerini bilmesi ve kullanması gerektiği gerçeği düşünüldüğünde, öğretmenlerin kendi branşlarındaki derslerde ve seçmeli derslerle ilgili hizmetiçi eğitim almaları mesleki anlamda onların dinamik kalmasını sağlayabilir. Bu bakımdan öğretmenlerin çoğunluğunun seçmeli derslerle ilgili hizmet içi eğitime katılmamış olmaları önemli bir eksikliklerdir.

Araştırmada seçmeli ders çeşidi ve bu derslerin saatlerinin yeterli olduğu sonucuna varılmıştır. Taş'ın (2004) araştırmasına katılan öğretmen ve öğrencilerin ifadeleri bu bulguyu desteklemektedir. Öğretmen ve öğrencilerin yarıya yakını ders saatinin yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Oysa Arslan (2014)'in ortaokullarda okutulan seçmeli derslerle ilgili veli görüşlerini aldığı araştırmada veliler seçmeli ders çeşidinin ve saatinin yeterli olmadığını söylemişlerdir. Okulun imkanları, seçmeli dersleri verecek branş öğretmeninin her okulda bulunup bulunmaması ve öğretmenlerin ders yükleri göz önünde bulundurulduğunda, seçmeli ders çeşidinin sınırlı tutulması bu derslerin daha sağlıklı yürütülmesi ve amacına ulaşması için daha gerçekçi görünmektedir.

Araştırma sonucunda öğrencilerin seçmeli derslere karşı motivasyonlarının olumlu olduğu ancak zorunlu dersleri seçmeli derslere göre daha fazla önemsedikleri ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni zorunlu derslerdeki not kaygısı ve TEOG gibi ulusal düzeydeki sınavlarda çıkan soruların Türkçe, Matematik, Fen Bilgisi gibi zorunlu derslerden oluşması; seçmeli derslerden soru çıkmaması olabilir. Ayrıca öğrencinin seçmeli dersi isteyerek seçmemesi, ailesinin isteğiyle seçmiş olması da bu derse karşı ilgi ve motivasyonunu olumsuz yönde etkileyebilir. Karagözoğlu'nun (2015) araştırmasında da öğrencilerin zorunlu dersleri daha fazla önemsedikleri sonucu çıkmıştır ve Karagözoğlu (2015) bunun nedeni olarak öğrencilerin başarı ortalamasını yüksek tutma isteği ile zorunlu derslere mecbur olarak daha ağırlık verdiklerini, seçmeli derslerde de not kaygısı olmaması nedeniyle bazı öğrencilerin bu derslere yeterince önem vermediğini belirtmiştir. Aslan (2014) da araştırmasında ortaokulda okutulan seçmeli derslerin zorunlu dersler kadar önemsenmediği bulgusuna ulaşmıştır. Ayrıca Eşbahoğlu (2015)'nin araştırmasında öğretmenlerin tamamı öğrencilerin seçmeli derslerdeki motivasyonunun, zorunlu derslerden farklı olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Seçmeli derslerdeki motivasyonlarının daha fazla olduğu yönünde görüş

belirten öğretmenler bu durumun öğrencilerin o dersi severek ve isteyerek seçmesiyle bağlı olabileceğini düşünmektedirler. Seçmeli derslerdeki motivasyonlarının zorunlu derslerden daha az olduğu yönünde görüş bildiren öğretmenler de genel olarak bu durumu ailenin tercihinine göre derse gelen öğrencilerde daha fazla yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmada öğretmenlerin çoğunluğu seçmeli ders uygulamalarının öğrenciye faydasının olmadığını düşünmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin yarısı seçmeli derslerin verimli yürütülmediğini ileri sürmüştür. Bu iki bulgunun nedeni, öğrencilerin seçmeli dersleri zorunlu dersler kadar önemsememesi, bu derslere karşı öğrencilerin ilgi ve motivasyonlarının düşük olması düşünülebilir. Akay, Çırakoğlu ve Yanar (2016)'ın yaptığı araştırmada benzer bir sonuç çıkmıştır. Ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrenci ve öğretmenlerinin seçmeli derslere ilişkin görüşlerinin alındığı araştırmaya katılan öğrencilerin önemli bir kısmı seçmeli derslerin bir katkı sağlamadığını belirtmiştir. Taş (2004)'ın araştırmasında da öğretmenler ve öğrenciler seçmeli derslerin verimli yürütülmediğini ifade etmişlerdir. Öğretmen ve öğrencilerin bu derslerin verimli yürütülmemesine ilişkin olarak vurguladıkları iki ortak neden "öğrencilerin istemedikleri dersleri alması" ve "öğrencilerin seçmeli dersleri ciddiye almamaları"dır.

Seçmeli derslerde karşılaşılan sorunlara yönelik olarak öğretmenlerin yarıdan fazlası var olan sorunların en başında materyal, teknolojik altyapı eksikliğini ve ders kitabının olmayışını, ayrıca derslerin çevresel faktörlerle desteklenmemesini ifade etmiştir. Öğretmenlerin bu görüşleri esasında, seçmeli dersler için program, fiziksel imkanlar ve kaynaklar konusunda hem okul düzeyinde, hem de ulusal düzeyde gerekli hazırlık ve iyileştirmelerin yapılmadığını göstermektedir. Benzer sorunlar Özü (2014)'ün araştırmasında görüşülen öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Bu öğretmenler seçmeli dersleri işlerken yaşadıkları en büyük olumsuzluğun okuldaki araç, gereç ve mekan eksikliği olduğunu belirtmişlerdir. Seçmeli derslerin daha iyi işlenmesi için öğretmenler okul imkanlarının geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Benzer şekilde Eşbahoğlu (2015)'nin araştırmasında öğretmenler seçmeli derslerin uygulanmasında karşılaştıkları sorunları kitap, materyal sıkıntısı; fiziksel olanakların yetersizliği, sınıfların kalabalık olması olarak sıralamıştır.

Seçmeli derslerin daha verimli yürütülmesi için araştırmaya katılan öğretmenler şu önerilerde bulunmuştur: Teknolojik araç gereç, materyal, ders kitabı eksikliğini giderilmesi, sınıfların öğrenci seviyesine göre oluşturulması, seçmeli dersleri öğrencilerin kendi ilgi ve ihtiyaçlarına göre seçmesi, seçmeli derslerin son saatlere gelmemesi ve öğretmen eksikliğinin giderilmesidir. Öğretmenlerin önerileri incelendiğinde aslında seçmeli derslerin işlenmesinde karşılaştıkları sorunların çözümüne ilişkin öneriler olduğu görülmektedir. Araştırmada öğretmenler seçmeli dersler son saatlere konulduğu için öğrencilerin yorgunluk vs. sebeple derse ilgisinin az olduğunu, araç-gereç, materyal ve ders kitabı eksikliği gibi nedenlerden dolayı dersin amacına tam olarak ulaşmadığını belirtmişlerdir. Bu nedenle öğretmenlerin saydıkları bu sorunların ortadan kaldırılması seçmeli derslerin daha verimli olması açısından önemlidir.

Öneriler

Velilere ve öğrencilere seçmeli ders sürecinde seçmeli dersleri tanıtan filmler ve okulda önceki öğretim yılları içinde yapılan seçmeli derslerle ilgili faaliyetler izletilmeli, ayrıca el broşürü, tanıtıcı yazı ve afişler herkesin görebileceği okulun herhangi bir yerine ve ulusal adres veri tabanına göre öğrenci alım bölgesindeki ilgili yerlere astırılmalıdır. Veli, 4. sınıftan 5. sınıfa geçen çocuklarının seçmeli derslerini belirleme sürecinde öğrencinin 4.sınıf öğretmeninin görüşünü ararak hareket etmelidir. Ayrıca okul rehber öğretmenlerinin ve şube rehber öğretmenlerinin öğrenci gelişim özelliklerini, bireysel yeteneklerini ve ihtiyaçlarını önceden tespit ederek (gözlem, test, uygulama) rapor haline getirmesi ve seçmeli ders seçme sürecinde veli ve okul idaresi ile işbirliği yaparak en son öğrencinin kendisinin karar vermesi sağlanmalıdır.

Seçmeli derslerin uygulanmasında materyal, eğitim araçları, ders kitapları, teknolojik alt yapı ve donanımlar acilen giderilmeli, ücretsiz ders kitapları seçmeli derslere giren öğrencilere dağıtılmalıdır.

Öğrencinin seçebileceği ders ve öğretmen imkânları okul idaresi tarafından sunulmalıdır. Seçmeli derslerin seçilmesini engelleyen tüm faktörler gözden geçirilmeli, gerekli tedbirler alınmalı, eksiklikler giderilmeli, seçmeli dersin amacına uygun çalışmalar yapılmalıdır. Öğrencilerin akademik başarısını artırmaya, diğer mihver derslerde eksikliklerini tamamlamaya, öğrendiklerini pekiştirmeye, takviye etmelerine, günlük hayatta kullanacağı temel becerileri alışkanlık haline getirmelerini sağlamaya yönelik seçmeli dersler belirlemeye rehberlik edilmelidir.

Seçmeli dersleri okutan öğretmenler bir hizmet içi eğitime tabii tutulmalı, öğretmenlere seçmeli ders uygulamalarının dünyada nasıl işlediğine ve okutacakları seçmeli derslerin amacının ne olduğuna, bu amacın gerçekleşmesi için öğretmenlerin ders seçim sürecinde ve uygulaması esnasında nelere dikkat etmeleri gerektiğine dair eğitim verilmelidir.

Kaynaklar

AKAY, Yasin, Çırakoğlu, Murat ve Yanar, Burcu Hancı (2016). "Ortaokul 5. ve 6. Sınıf Öğrenci ve Öğretmenlerinin Seçmeli Derslere İlişkin Görüşleri", *İlköğretim Online*, S. 15 (1), ss. 1-22. doi: <http://dx.doi.org/10.17051/io.2016.59830>

Aslan, Mustafa (2014). *Ortaokullarda Okutulan Seçmeli Derslerin Seçiminde Velilerin Göz Önünde Bulundurduğu Kriterlerin İncelenmesi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.

Demir, Ayhan (1996). "Üniversitedeki Seçmeli Ders Uygulamasının Öğrenciler Ve Öğretim Üyelerince Değerlendirilmesi". *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, S. 7(2), ss.24-31.

- Demir, Ayhan ve Ok, Ahmet (1996). "Orta Doğu Teknik Üniversitesindeki Öğretim Üye Ve Öğrencilerinin Seçmeli Dersler Hakkındaki Görüşleri", Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S.12, ss.121-125.
- Dündar, Süleyman (2008). "Ders Seçiminde Analitik Hiyerarşi Proses Uygulaması", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, S.13 (2), ss. 217-226.
- Earged (Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı) (2008). *Seçmeli Derslerin Seçim Kriterlerinin Değerlendirilmesi Araştırması: Ankara İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13 (2): 217-226.
- Eşbahoğlu, F. (2015). **İlköğretim 5 ve 6. Sınıflarda Seçmeli Derslerin Seçim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri**. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Karagözoğlu, Nazike (2015). "Ortaokul 5. Sınıflarda tercih Edilen Seçmeli Dersler Ve Tercih Nedenlerinin Öğrenci Ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi". Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, S.5(1), ss. 69-94.
- Karasar, Niyazi (2004). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kesintili On İki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu Sonuç Bildirgesi. (2013). *Yüzyüncü yıl Üniversitesi, Van*.
- Kuzgun, Y., Sevim, S. A; Ersever, H; Akbalık, G; Pişkin, M ve Hamamcı, Z. (1997). Öğrencilerin akademik danışmanlarından bekledikleri görevler ve danışmanların görev algıları. Ankara: *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 30 (1) 27-43.
- Meb (2012). "Seçmeli Dersler Hakkında Genelge (2012/37)" *Tebliğler Dergisi*, 12668.
- Özüt, Aytaç (2014). **İlköğretim Düzeyindeki Seçmeli Derslerin Seçim Kriterlerinin Öğretmen ve Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi**, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ.
- Taş, Bilge Sonay (2004). **İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıflar "Seçmeli Ders Programlarının" Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi**, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.
- Taymaz, Haydar (1981). *Hizmet içi eğitim: Kavramlar, ilkeler, yöntemler*. Sevinç Matbaası: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Ulusoy, Çiğdem Alkaş, Saygı, Elif ve Umay, Aysun, (2016). "İlköğretim Matematik Öğretmenlerinin Zeka Oyunları Dersi İle İlgili Görüşleri", Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.
- DOI: 10.16986/HUJE.2016018494
- Uysal, Birgül. (2015). **Ortaokul Seçmeli Dersler Uygulamasının Okul Yöneticisi, Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi**, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Ülgen, Gülten (1992). "İlköğretim Okullarının 6, 7, 8., Sınıflarında Seçmeli Dersler, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S.8, ss.107-114.

◆ **Hatice Yıldız / Bülent Çezik**

- Yayla, Ahmet ve Kozikoğlu, İshak. (2013). "Seçmeli Derslerin İşlevselliği ve Öğretmen Görüşleri", **Kesintili Oniki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Yayla, Ahmet ve Tat, Osman. (2013). "Öğretmen Perspektifinden Seçmeli Ders Uygulaması: Problemler ve Çözüm Önerileri", **Kesintili Oniki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2008). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (7. Baskı)**, Seçkin Yayıncılık, Ankara.